

Кравчик К. О.,

курсант

Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Нагорна О. О.,

старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

На сьогоднішній день важливу роль як для суб'єктів господарювання, так і для судової системи загалом відіграє досудове врегулювання господарських спорів. Досудовий порядок врегулювання спорів є сукупністю заходів, що здійснюються стороною, права якої порушено, для безпосереднього вирішення спору зі стороною, яка є порушником майнових прав чи інтересів.

У загальному вигляді досудове врегулювання спорів являє собою систему заходів, що здійснюються підприємствами та організаціями, для безпосереднього вирішення конфлікту до звернення до суду. Таке врегулювання містить у собі не тільки пред'явлення претензій та інших вимог протилежній стороні, але і припускає розгляд та добровільне задоволення вимог сторони, що пред'явила претензію у разі її законності й обґрунтованості. Досудове врегулювання розбіжностей застосовується під час вирішення конфліктів, які, зокрема, виникли з господарських правовідносин [1, с. 63].

Досудовий порядок врегулювання господарських спорів регламентовано ГК України від 16 березня 2003 року (ст. 222) [2] ГПК України від 06 листопада 1991 року, (ст. 19) [3] а також рекомендаціями Міністерства юстиції України № 35-14/7 «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації» [4] та іншими нормативно-правовими актами. Основна мета досудового врегулювання господарських спорів – усунути або попереджати негативний вплив на виробництво з боку контрагентів суб'єкта господарювання шляхом застосування до них правових норм.

Пред'являючи претензії, один суб'єкт господарювання вказує іншому на його неправильні дії або помилки, які неправомірно зачіпають його інтереси, і вимагає їх усунення або виправлення добровільно, посилаючись при цьому на нормативний акт і фактичні обставини справи. У цьому полягає суть кожної претензії. І якщо суб'єкт господарювання задовольняє пред'явлену

претензію, то відпадає потреба передавати справу для розв'язання до судових органів. Досудове врегулювання господарських спорів є одним із спірних положень сучасного українського господарського процесу. Дискусія про необхідність існування цього інституту триває давно, що вказує на неоднозначність і складність даного питання. Цілком природно, що сторони господарського конфлікту повинні самостійно вжити всіх можливих заходів для мирного розв'язання спору, що виник, і лише потім звертатися до суду. З іншого боку, існування подібного бар'єру є, по суті, обмеженням права на судовий захист [5, с. 48].

У старій редакції ст. 5 ГПК України було встановлено, що сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою. Однак, 15 грудня 2017 року, набули чинності внесені зміни до ГПК України Законом України № 2147-VIII від 03 жовтня 2017 року, і тепер згідно ст. 19 111 досудове врегулювання спору здійснюється між собою за домовленістю сторін або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом [3]. Господарським кодексом України у ст. 222 також передбачено, що у разі необхідності відшкодування збитків або застосування інших санкцій суб'єкт господарювання чи інша юридична особа – учасник господарських відносин, чії права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлено законом [2].

Звернемо увагу на деякі проблеми, які можуть виникнути при вирішенні спорів у досудовому порядку. По-перше, немає жодної гарантії позитивного вирішення конфлікту. По-друге, імовірно, що винна сторона не відповість у встановлений законом термін на претензію або просто проігнорує її. Це дозволить затягнути вирішення спору та виграти час. По-третє, визнання або навіть часткове визнання претензії ще не означає, що вимоги будуть виконані. Іноді з'ясовується, що в договорі не встановлений термін виконання зобов'язання.

Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає з договору або актів цивільного законодавства [6]. Перш за все сторона має право, а не обов'язок звернутися до порушника із претензією (ч. 2 ст. 222 ГК України) [2].

Право на звернення до господарського суду гарантується державою (ст. 4 ГПК України) [3]. Тобто сторона може одразу звернутися до суду за захистом порушених прав, якщо тільки сторони не домовилися (у договорі, контракті) про вжиття заходів для досудового врегулювання спору або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом (ст. 19 ГПК України) [3]. Наприклад, ст. 29 Угоди про міжнародне залізничне вантажне сполучення передбачено обов'язковий досудовий порядок врегулювання спорів, що виникають за договором перевезення, шляхом пред'явлення

претензії винній стороні. Незважаючи на те що сторони мають право включити у договір умову про застосування досудового врегулювання спору, судова практика свідчить, що сторони все одно можуть відразу звернутися до суду, не складаючи при цьому претензію. Адже вибір способу правового захисту – це право, а не обов'язок сторін.

Крім того, заборона відразу після порушення прав та інтересів особи звертатися до суду порушує її право на судовий захист. Отже, питання, чи слід використовувати досудове врегулювання спору, має вирішуватися кредитором залежно від конкретних обставин. Якщо претензія визнана, а кошти не надходять, кредитор втрачає час і додаткові кошти, розмір яких у суді можна й не довести. Але якщо сторона-боржник добросовісна, то сплата боргу за визнаною претензією буде вигіднішою для кредитора. Обрання певного засобу правового захисту, у тому числі і досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує.

У свою чергу, закріплення у новій редакції Господарського процесуального кодексу України обов'язкового досудового врегулювання спору обмежує можливість реалізації права на судовий захист.

Список використаних джерел:

1. Шабанов Р. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення норм матеріального та процесуального права. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 2. С. 63-68.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (змін. і доп). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації: Рекомендації Міністерства юстиції України від 23.01.2007 р. № 35-14/7. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v14_7323-07.
5. Чернадчук В. Д. Господарське процесуальне право України: підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 331 с.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (змін. і доп). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.